

ODPOVĚDNOST PODNIKŮ ZA PORUŠOVÁNÍ ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV V DODAVATELSKÝCH ŘETĚZCÍCH V MEZINÁRODNÍM PRÁVU SOUKROMÉM

MATĚJ MALÝ

Abstract: **Corporate Liability for Violations of Fundamental Human Rights in Supply Chains in Private International Law**

This article focuses on the issue of corporate liability for violations of fundamental human rights in supply chains. It analyzes this issue through the lens of Private International Law. This article addresses cases where the protected legal goods of individuals are infringed on in specific relation to countries of the Global South. These infringements occur in the sphere of suppliers of European companies or their subsidiaries. Because of the lack of access to justice in countries of the Global South, claimants take their claims against parent companies or major buyers with seats in the EU to the courts of its member states. This constitutes the international element of the tackled issue and therefore the interest of the legal field of Private International Law is given.

Determining international jurisdiction and applicable law is the focus of this article. This article aims to examine these rules from the legal field of Private International Law.

Based on an analysis of the Brussels Ibis Regulation, it was concluded that establishing international jurisdiction does not present a challenge for claimants in the case of companies with seats in the EU. In contrast, the situation is reversed in relation to non-EU companies. Analysis of the Rome II Regulation showed that the applicable law would typically be the law of non-EU countries. Although the applicable law will typically be the law of the countries of the Global South, this will not necessarily mean that the claimants will be unsuccessful in the litigation and *vice versa*.

The issue is topical since the Czech legislature is now facing the challenge of implementing Directive (EU) 2024/1760 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on corporate sustainability due diligence, known by the acronym CS3D, to the Czech legal system. Although the CS3D remains in force and has not yet been transposed into the national laws of the Member States, it has already been amended by Directive (EU) 2026/470 of the European Parliament and of the Council of 24 February 2026, adopted as part of the so-called Omnibus Package on Sustainability. Among other things, this Directive abolished the EU-wide civil liability regime laid down in the CS3D without replacing it, leaving the question of civil liability to the individual Member States. This policy shift will be examined in this article.

Keywords: applicable law; international jurisdiction; corporate sustainability due diligence directive; Rome II Regulation; Brussels Ibis Regulation

Klíčová slova: rozhodné právo; mezinárodní příslušnost; směrnice o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti; nařízení Řím II; nařízení Brusel Ibis

DOI: 10.14712/23366478.2026.107

ÚVOD

Stinnou stránkou globalizace a využívání potenciálu trhů států globálního jihu¹ jsou tragické události, o kterých informují zpravodajské servery či lidskoprávní organizace. Jednou z největších tragédií v textilním průmyslu bylo zřícení osmipatrové budovy Rana Plaza v Bangladéši v roce 2013, ve které se nacházely krejčovské dílny vyrábějící oblečení pro společnosti jako Primark či Mango. Při této události zemřelo přes jeden tisíc osob a další dva tisíce osob byly zraněny.² Problémy se však netýkají toliko textilního průmyslu. Společnost Volkswagen je obviňována z využívání nucené práce ve svém dodavatelském řetězci – konkrétně se jedná o zneužívání menšiny Ujgurů v čínské provincii Sin-ťiang.³ Uvedené případy mají jeden společný jmenovatel. Statky získávané z uvedených činností byly/jsou následně zpracovávány a dále distribuovány na evropském trhu v rámci globálních dodavatelských řetězců.⁴

Evropští zákonodárci této problematice věnují pozornost. V roce 2017 byl ve Francii přijat zákon *Loi de vigilance*, který pro vybrané společnosti zavedl povinnosti péče v oblasti základních lidských práv s ohledem na činnosti těchto společností, jejich dceřiných společností, subdodavatelů a dodavatelů. Tyto povinnosti jsou přitom vedle veřejnoprávní odpovědnosti vymáhány i prostřednictvím občanskoprávní odpovědnosti.⁵ Výlučně cestou veřejnoprávního vymáhání zmíněných povinností se vydal německý zákonodárce, který v roce 2021 přijal zákon *Lieferkettensorgfaltspflichten-gesetz* – zákon o povinnosti péče v dodavatelských řetězcích. Tento zavazuje vybrané společnosti k dodržování povinností péče v oblasti lidských práv a životního prostředí.⁶ Přijetí těchto právních úprav přesto nebylo žádnou samozřejmostí. V roce 2020 odmítli občané Švýcarska návrh iniciativy, která si kladla za cíl umožnit obětem porušování lidských práv nebo environmentálních škod v přeshraničním kontextu podávat žaloby proti švýcarským společnostem u švýcarských soudů.⁷ O to více bylo průlomem přijetí **Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1760 ze dne 13. června 2024 o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti** a o změně směrnice (EU) 2019/1937 a nařízení (EU) 2023/2859 (dále jen „CS3D“) na úrovni Evropské unie,⁸ která v čl. 29

¹ Autor takto označuje země, kterým se říká také „rozvojové“. Převážně se mají na mysli státy ležící na jižní polokouli v Africe, Jižní Americe a Asii.

² MANGAL PAL, S. Rana Plaza Disaster 11 Years on: What Has Changed? In: *DW* [online]. 23. 4. 2024 [cit. 2025-02-18]. Dostupné na: <https://www.dw.com/en/rana-plaza-disaster-11-years-on-what-has-changed/a-68900666>.

³ Volkswagen: Address Uyghur Forced Labor: Supply Chain, Xinjiang Plant Risk Links to Labor Abuses. In: *European Center for Constitutional and Human Rights* [online]. 27. 5. 2024 [cit. 2025-02-18]. Dostupné na: <https://www.ecchr.eu/en/press-release/volkswagen-address-uyghur-forced-labor/>.

⁴ KARSTEN, T. Odpovědnost korporace za dodavatelské řetězce: srovnávací analýza. *Obchodněprávní revue*. 2024, roč. 16, č. 1, s. 8.

⁵ Tamtéž.

⁶ RÜHL, G. – KNAUER, C. Zivilrechtlicher Menschenrechtsschutz? Das deutsche Lieferkettengesetz und die Hoffnung auf den europäischen Gesetzgeber. *JuristenZeitung*. 2022, Jhrg. 77, Heft 3, s. 105–114.

⁷ Swiss Vote to Reject Responsible Business Initiative. In: *BBC* [online]. 29. 11. 2020 [cit. 2025-02-18]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-55122172>.

⁸ Náležitá péče podniků v oblasti udržitelnosti: Rada s konečnou platností schválila směrnici. In: *Rada Evropské unie* [online]. 24. 5. 2024 [cit. 2025-02-18]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu>

v původním znění upravovala občanskoprávní odpovědnost s charakterem imperativního ustanovení. Ačkoliv zatím ani nedošlo k transpozici CS3D do právních řádů členských států, Směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2026/470 ze dne 24. února 2026 (dále jen „Novela“)⁹ byla občanskoprávní odpovědnost zrušena. Tato novelizace bude v tomto článku analyzována.

Zmíněné případy ze světa dokládají, že evropské společnosti čerpají výhody globálních dodavatelských řetězců a přesouvají svou výrobu do států, v nichž nejsou člověk a životní prostředí vždy dobře chráněni.¹⁰ Pokud v těchto státech dojde ke škodní události, přichází proto v úvahu jako strana žalovaná i evropská mateřská společnost či evropský odběratel. V takovém případě má odpovědnostní vztah tzv. **mezinárodní prvek**. Z pohledu unijního soudu posuzujícího odpovědnost evropských společností spočívá mezinárodní prvek ve skutečnosti právně významné pro vznik právního poměru – totiž protiprávního jednání nebo škodní události uskutečněných mimo stát soudu. Navíc proti evropské společnosti jako škůdci v deliktním vztahu bude na straně žalobce stát poškozená osoba ze třetího (mimounijního) státu. Jelikož se jedná o soukromoprávní poměry s mezinárodním (přeshraničním) prvkem, je dán zájem oboru mezinárodního práva soukromého.

Tento článek je členěn na pět částí. První část čtenáře pro ilustraci seznámí se soudním rozhodnutím, které se týká analyzované problematiky. V následujících analytických částech článku (část druhá, třetí a čtvrtá) je pozornost zaměřena na stěžejní otázky mezinárodního práva soukromého a občanskoprávní odpovědnosti relevantní pro zkoumanou problematiku. Článek si klade za cíl zodpovědět **tři hlavní výzkumné otázky**:

1. Jaká jsou pravidla pro určování mezinárodní příslušnosti v kontextu CSR žalob¹¹ a jak se liší přístup k žalovaným se sídlem v EU a mimo EU, a to zejména podle nařízení Brusel Ibis?¹²
2. Které právo je typicky použitelné (rozhodné) pro deliktní nároky v CSR žalobách podaných u evropských soudů podle nařízení Řím II?¹³
3. Jaký je současný stav občanskoprávní odpovědnosti evropských společností za porušení náležité péče s ohledem na dodržování lidských práv v dodavatelských řetězcích a jaký vliv na její vyvození může mít CS3D ve znění Novely?

/cs/press/press-releases/2024/05/24/corporate-sustainability-due-diligence-council-gives-its-final-approval/.

⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2026/470 ze dne 24. února 2026, kterou se mění směrnice 2006/43/ES, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 a (EU) 2024/1760, pokud jde o některé požadavky na podávání zpráv podniků o udržitelnosti a některé požadavky na náležitou péči podniků v oblasti udržitelnosti (Text s významem pro EHP). In: *EUR-Lex: Access to European Union Law* [online]. 26. 2. 2025 [cit. 2025-02-18]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32026L0470>.

¹⁰ RÜHL, G. Unternehmensverantwortung und (Internationales) Privatrecht. In: *Deutsche Gesellschaft für Internationales Recht* a kol. (eds.). *Unternehmensverantwortung und Internationales Recht*. Heidelberg: C. F. Müller, 2020, s. 90.

¹¹ Pro účely tohoto článku se jimi budou rozumět žaloby, které uplatňují občanskoprávní odpovědnost mateřských / dceřiných společností / odběratelů / dodavatelů, a to za porušování lidských práv či zásahy do životního prostředí vznikající ve sféře zahraničních dceřiných společností nebo dodavatelů.

¹² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Brusel Ibis“).

¹³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (dále jen „Řím II“).

Zodpovězením těchto tří výzkumných otázek autor článku zamýšlí alespoň rámcově objasnit komplexní problematiku odpovědnosti podniků za porušování základních lidských práv v dodavatelských řetězcích, a to s přihlédnutím k německé doktríně, kde jde s ohledem na v minulosti vedený případ vůči společnosti Kik o oblast prozkoumanou. Zároveň chce autor článku poukázat na aktuálnost tématu s ohledem na CS3D a *Omni-bus Package on Sustainability*.

1. PŘÍPAD Z JUDIKATURY

1.1 PŘÍPAD SPOLEČNOSTI KIK

Společnost Kik se sídlem v Německu udržovala od roku 2007 smluvní vztahy s pákistánskou společností – textilní továrnou Ali Enterprises. Konkrétně od této společnosti odebírala oblečení. Objednávky společnosti Kik tvořily minimálně 75 % objemu všech zakázek Ali Enterprises. Základem pro tento obchodní vztah a dílčí dodavatelské smlouvy byl Kodex chování, ve kterém byly stanoveny minimální požadavky zavazující dodavatele společnosti Kik s ohledem na dodržování základních práv. Požadavky se týkaly zejména garance uspokojivých pracovních podmínek, bezpečnosti při práci a odměňování. Společnost Kik nechala textilní továrnu auditovat na požární bezpečnost a její zaměstnanci ji také několikrát navštívili. Dne 11. 9. 2012 došlo v textilní továrně k požáru, při kterém zemřelo 259 lidí a dalších 47 jich bylo zraněno.¹⁴ Požár byl úmyslně založen žháři, kteří byli později odsouzeni k trestu smrti.¹⁵ Jednou z příčin vysokého počtu úmrtí byla skutečnost, že mříže na oknech továrny nebylo možné otevřít zevnitř a že téměř všechny nouzové východy byly zamčené.¹⁶ Na tomto skutkovém základě byla podána žaloba proti žalované společnosti Kik u soudu v Německu v Dortmundu, a to na náhradu nemajetkové újmy. Žalobci byli tři pozůstalí po synech zaměstnaných v textilní továrně a jeden zaměstnanec, který v důsledku otravy kouřem utrpěl újmu na zdraví. Autor zdůrazňuje, že byla podána žaloba proti společnosti Kik, ačkoliv ta nebyla s žalobci (ani s jejich zemřelými příbuznými) v žádném smluvním vztahu. Společnost Kik toliko odebírala zboží vyráběné v Pákistánu od Ali Enterprises. Žalobci se rozhodli pro proces vůči německé společnosti v Německu, nikoli vůči Ali Enterprises v Pákistánu.

Po požáru docházelo k jednáním mezi pozůstalými a žalovanou společností Kik ohledně vyplacení odškodnění. Dne 25. 11. 2014 se procesní zástupci žalované vzdali práva vznést námitku promlčení. Jelikož nedošlo k uzavření smíru, žalobci podali dne

¹⁴ Skutkové okolnosti přeloženy z rozsudku LG Dortmund ze dne 10. 1. 2019, sp. zn. 7 O 95/15.

¹⁵ Pákistán dal trest smrti žhářům za požár s více než 250 oběťmi. In: *Aktuálně.cz* [online]. 22. 9. 2020 [cit. 2025-02-20]. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/pakistan-dal-trest-smrti-zharum-za-pozar-s-vice-nez-250-obet/r~73925f42fcc411eab115ac1f6b220ee8/>.

¹⁶ SAAGE-MAASS, M. – KLINGER, R. Unternehmen vor Zivilgerichten wegen der Verletzung von Menschenrechten – Ein Bericht aus der deutschen und internationalen Praxis. In: KRAJEWSKI, M. – OEHM, F. – SAAGE-MAASS, M. (eds.). *Zivil- und strafrechtliche Unternehmensverantwortung für Menschenrechtsverletzungen*. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 2018, s. 251.

13. 3. 2025 žalobu. Základem nároku žalobců byl mimo jiné ekvivalent ust. § 2910 věta první OZ, neboť žalobci tvrdili, že žalovaná vůči nim porušila povinnost péče. Nejenom že žalovaná textilní továrnu Ali Enterprises hospodářsky ovládala v důsledku objemu svých zakázek, ale také z Kodexu chování vyplynula pro žalovanou povinnost vůči zaměstnancům textilní továrny spolupůsobit na dodržování pracovních a bezpečnostních standardů, resp. jejich dodržování kontrolovat. Také bylo argumentováno institutem smlouvy s ochrannými účinky vůči třetím osobám, kterou měl být právě Kodex chování (v českých poměrech výslovně § 2913 odst. 1 OZ).

1.2 PRÁVNÍ POSOUZENÍ PŘÍPADU SPOLEČNOSTI KIK

Soudy se ve sporech s mezinárodním prvkem nejdříve zabývají mezinárodní příslušností. Mezinárodní příslušnost soudu v Dortmundu byla dovozena na základě obecné příslušnosti podle čl. 4 odst. 1 ve spojení s čl. 63 odst. 1 Brusel Ibis. Druhou otázkou z oblasti mezinárodního práva soukromého je zjištění rozhodného práva. Žaloba uplatňovala delikt ní odpovědnost žalované. Jelikož nedošlo k volbě práva dle čl. 14 Řím II a na případ nedopadaly žádné zvláštní skutkové podstaty dle čl. 5 a násl. Řím II, soud vyhledal rozhodné právo dle obecného pravidla stanoveného v čl. 4 odst. 1 Řím II. Újma vznikla bez pochyby v Pákistánu, a proto bylo **rozhodným právem právě pákistánské právo**.

Soud pověřil znalce vypracováním znaleckého posudku k pákistánskému právu. Znalec dospěl k závěru, že nároky žalobců byly promlčeny, neboť dle pákistánského práva počala běžet 1letá, případně 2letá, promlčecí lhůta dnem požáru a uplynula nejpozději ke dni 11. 9. 2014. I promlčení je přitom součástí delikt ního statutu dle čl. 15 písm. h) Řím II. Pákistánské právo navíc nezná institut vzdání se práva vznést námitku promlčení ani stavení promlčecí lhůty při vyjednávání o nároku. Zde je vidět, jak zásadní může být otázka rozhodného práva. Podle německého práva by nároky žalobců promlčeny nebyly. Žalobci se snažili rozhodnému pákistánskému právu uniknout alespoň ve vztahu k promlčení, a to s argumentací, že došlo ke **konkludentní částečné volbě německého práva** stran promlčení dle čl. 14 odst. 1 písm. a) Řím II. K té mělo dojít tím, že po požáru docházelo ke komunikaci mezi německy mluvícími procesními zástupci, vzdáním se práva vznést námitku promlčení a používáním německé právní terminologie. Druhým argumentem pak byla částečná aplikovatelnost únikové klauzule podle čl. 4 odst. 3 Řím II ve prospěch německého práva stran promlčení,¹⁷ neboť následná ujednání o promlčení měla hmotněprávně blíže k německému právu. Oba tyto argumenty byly soudem odmítnuty. Žalobci nebyli úspěšní ani s argumentací založenou na výhradě veřejného pořádku dle čl. 26 Řím II.

Toliko *obiter dictum* se soud vyjádřil k tomu, zda by vůbec existoval vhodný hmotněprávní základ nároku. Jako možný základ nároku soud posuzoval institut smlouvy s ochrannými účinky vůči třetím osobám, kterou žalobci spatřovali v Kodexu chování. Soud však i tuto argumentaci odmítl, neboť se dle něj Kodex chování obracel toliko na

¹⁷ Ačkoliv otázku přípustnosti *dépeçage* v rámci čl. 4 odst. 3 Řím II německé soudy nechaly otevřenou, v doktríně je o jeho přípustnosti pochyb – například DICKINSON, A. *The Rome II Regulation: The Law Applicable to Non-Contractual Obligations*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 342, marg. č. 4.89.

textilní továrnu Ali Enterprises, přičemž jejím zaměstnancům vůči žalované nevznikly žádné přímé nároky. Soud tím dal najevo, že i kdyby nároky promlčené nebyly, žalobci by úspěch ve věci neměli.¹⁸

Odvolací soud tento rozsudek následně potvrdil.¹⁹ Zabýval se zejména otázkou, zda byl výsledek aplikace pákistánského práva v rozporu s německým veřejným pořádkem, přičemž dospěl k závěru, že nikoli.

1.3 ZHODNOCENÍ PŘÍPADU SPOLEČNOSTI KIK

Případ Kik v sobě zahrnuje mnoho zajímavých otázek dotýkajících se nařízení Řím II. Žalobci se snažili uniknout pákistánskému právu, jehož aplikace se pro ně ukázala být fatální. Na tomto případě lze dobře ilustrovat, že otázka rozhodného práva může být a je mnohdy rozhodující. Jak nicméně naznačil soud první instance, byť *obiter dictum*, německé právo by žalobcům nepřineslo úspěch ve věci. Rozhodnutí však v autorovi vyvolávají pocit, že soudy nechtěly poskytnout odpověď na hlavní hmotně-právní otázku. Přitom čl. 16 Řím II upravující imperativní ustanovení jim takovou cestu umožňoval, ačkoliv autor uznává, že by soudy musely aplikovat výjimku z výjimky. Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „SDEU“) totiž v rozsudku ze dne 31. 1. 2019 ve věci C-149/18 připustil, že pravidla upravující promlčení mohou být za určitých podmínek imperativními ustanoveními.

2. MEZINÁRODNÍ PŘÍSLUŠNOST

Mezinárodní příslušnost je jednou z podmínek řízení,²⁰ tzn. podmínek, jejichž splnění je nezbytné pro vydání meritorního rozhodnutí. Tuto podmínku řízení soud zkoumá kdykoliv za řízení, přičemž její nedostatek vede k zastavení řízení podle § 103 ve spojení s § 104 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“).

Tuzemské soudy budou v případě CSR žalob aplikovat přednostně Brusel Ibis, které je výchozím právním předpisem pro určení mezinárodní (v určitých případech i místní) příslušnosti soudů v občanských a obchodních věcech.²¹ Ve vztahu k mezinárodní příslušnosti jako podmínce řízení je nutno uvést, že pro její založení jsou podle Brusel Ibis rozhodné skutečnosti v okamžiku zahájení řízení (zásada *perpetuatio fori*), a proto následná změna těchto skutečností nemá na mezinárodní příslušnost vliv.²²

¹⁸ Popis skutkových okolností a jejich právní hodnocení byly přeloženy z rozsudku LG Dortmund ze dne 10. 1. 2019, sp. zn. 7 O 95/15.

¹⁹ Usnesení OLG Hamm ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. 9 U 44/19.

²⁰ KUČERA, Z. – PAUKNEROVÁ, M. – PFEIFFER, M. – RŮŽIČKA, K. – VYBÍRAL, P. *Mezinárodní právo soukromé*. 9. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, s. 365.

²¹ PFEIFFER, M. – PAUKNEROVÁ, M. – RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní obchodní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, s. 291.

²² ROZEHNALOVÁ, N. – ZAVADILOVÁ, M. – PAUKNEROVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, § 6. In: *ASPI* [online]. ASPI_ID KO91_2012CZ [cit. 2025-02-19]. Dostupné na: www.aspi.cz.

Relevantní také mohou být dvoustranné mezinárodní smlouvy uzavřené Českou republikou a třetím (mimounijním) státem. Subsidiárně pak stanoví § 6 odst. 1 ZMPS, že pro určení pravomoci českých soudů je rozhodné, zda jsou podle procesních předpisů pro řízení místně příslušné. Toto ustanovení bude při analýze významné v konstelacích, kdy žalovaní nebudou mít bydliště v některém členském státě. V takovém případě tuzemské soudy určují svou mezinárodní příslušnost zásadně dle vlastních právních předpisů, jak stanoví čl. 6 odst. 1 Brusel Ibis. Je však nutné zdůraznit, že v případě, kdy je otevřena působnost Brusel Ibis, tuzemské soudy mohou přezkoumávat svou mezinárodní příslušnost toliko na základě tohoto nařízení. Pokud v něm tuzemské soudy nenačnou pravidlo zakládající jejich mezinárodní příslušnost, nemohou ji již dále zkoumat na základě § 6 odst. 1 ZMPS ve spojení s pravidly pro určování místní příslušnosti dle OSŘ. To plyne jazykovým výkladem z čl. 5 odst. 1 Brusel Ibis.^{23, 24}

2.1 VÝBĚR SOUDU U CSR ŽALOB

V následující analýze bude autor vycházet z následujících 5 konstelací:

- I. Žaloba vůči mateřské společnosti se sídlem v České republice,
- II. Žaloba vůči odběrateli dodavatelského řetězce se sídlem v České republice,
- III. Žaloba vůči dceřiné společnosti se sídlem v zahraničí,
- IV. Žaloba vůči dodavateli dodavatelského řetězce se sídlem v zahraničí,
- V. Kombinace žaloby vůči mateřské a dceřiné společnosti.²⁵

V případě společnosti Kik je legitimní se ptát, proč byla společnost Kik v Německu vůbec žalována. Skutkový stav se odehrál na území Pákistánu. Žalobci byli pozůstalí po zaměstnancích společnosti Ali Enterprises, která textilní továrnu provozovala. Vztah k Německu byl dán toliko tím, že zde sídlí společnost Kik, která od Ali Enterprises odbírala zboží. Přesto se žalobci rozhodli pro vedení procesu vůči společnosti Kik v Německu, a to i přes jazykovou a logistickou bariéru. Na základě čeho se tedy CSR žalobci rozhodují, kde a vůči komu proces povedou? Předně se z pohledu žalobců jeví jako racionální úvaha žalovat mateřskou společnost nebo hlavního odběratele dodavatelského řetězce s ohledem na jejich finanční možnosti, které také ovlivňují možnost soudního výkonu rozhodnutí.²⁶ Žalobci se také mohou zdráhat vést procesy v zemích globálního jihu z důvodu nedostatečné justiční infrastruktury. V CSR případě *Lungowe v. Vedanta* Nejvyšší soud Spojeného království dospěl k závěru, že soudy v Zambii nebyly vybaveny na vedení tak komplexního procesu. Žalobci se rovněž mohou rozhodovat na základě procesních předpisů *lex fori* (například otázka náhrady nákladů řízení nebo dokazování).²⁷ Roli hraje i hmotněprávní stránka celého případu, kdy u mateřských

²³ BACH, I. – HUBER, P. *Internationales Privat- und Prozessrecht*. 2. Aufl. München: C. H. Beck, 2022, s. 40, marg. č. 149.

²⁴ Shodně usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 15 Co 260/2021.

²⁵ Tak STÜRNER, M. Zivilprozessuale Voraussetzungen für Klagen gegen transnationale Unternehmen wegen Menschenrechtsverletzungen. In: KRAJEWSKI – OEHM – SAAGE-MAASS, c. d., s. 76.

²⁶ Tamtéž, s. 77.

²⁷ SOMMERFELD, A. – KNOCH, K. Zugang zu deutschen Zivilgerichten bei internationalen Menschenrechtsklagen. *Rebels Zeitschrift*. 2024, Jhrg. 88, Heft 1, s. 175–182.

společností a hlavních odběratelů může být složité konstruovat a důkazně prokázat hmotněprávní předpoklady povinnosti nahradit újmu.²⁸ Nakonec lze zmínit faktor mediální pozornosti případů projednávaných před evropskými soudy.²⁹ Proti žalobám u evropských soudů naopak hovoří skutečnost, že soudy globálního jihu budou mít blíže ke skutkovému stavu a jeho zjištění a navíc znají své právo. V porovnání s řízeními před evropskými soudy mohou být procesy časově méně náročné, neboť soudy globálního jihu nebudou muset zjišťovat cizí právo a provádět dokazování například prostřednictvím dožádání. Myslitelné jsou ale i varianty CSR žaloby nejen v místě škodní události, ale i v místě sídla mateřské společnosti nebo hlavního odběratele, jak tomu bylo v případě společnosti Kik.³⁰

2.2 PRAVIDLA PRO URČOVÁNÍ MEZINÁRODNÍ PŘÍSLUŠNOSTI U CSR ŽALOB

2.2.1 PŮSOBNOST NAŘÍZENÍ BRUSEL IBIS

Jak již bylo uvedeno, základní pramen práva pro určování mezinárodní příslušnosti soudů členských států EU v občanských a obchodních věcech představuje Brusel Ibis. Soud, který bude rozhodovat spor na základě CSR žaloby, musí před samotnou analýzou jurisdikčních norem cit. nařízení posoudit, zda je vůbec otevřena jeho aplikace z hlediska věcné, územně-osobní a časové působnosti. Územně-osobní působnost vyvěrá z jednotlivých ustanovení Brusel Ibis a z judikatury SDEU. Předně je dle recitálu 13 cit. nařízení nezbytné, aby existoval vztah mezi řízením a územím členského státu, který je dán zásadně tehdy, **když má žalovaný bydliště v členském státě**. Klíčové pro zkoumanou problematiku je, že jak bydliště žalobce, tak jeho státní příslušnost nehrají roli.³¹ SDEU výslovně uvedl, že se Bruselská úmluva použije i tehdy, když má žalobce bydliště nebo sídlo ve třetím státě.³² Pákistánští žalobci se tudíž mohli domáhat svých nároků před německým soudem. **Pokud naopak žalovaný nemá bydliště v členském státě, určuje se mezinárodní příslušnost soudů zásadně dle právních předpisů jejich států, jak plyne z čl. 6 odst. 1 Brusel Ibis.**³³

S ohledem na zkoumané konstelace lze učinit následující závěry. Pro žaloby vůči mateřské společnosti / odběrateli dodavatelského řetězce se sídly v České republice budou tuzemské soudy při určování své mezinárodní příslušnosti vycházet z Brusel Ibis. Naopak pro žaloby směřující vůči dceřiným společnostem a dodavatelům dodavatelských řetězců se sídly v mimounijních státech budou rozhodná pravidla pro určování místní příslušnosti dle OSŘ.³⁴

²⁸ STÜRNER, c. d., s. 76.

²⁹ Tamtéž, s. 77.

³⁰ SOMMERFELD – KNOCHÉ, c. d., s. 39.

³¹ BRÍZA, P. – BŘICHÁČEK, T. – FIŠEROVÁ, Z. – HORÁK, P. – PTÁČEK, L. – SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, § 6.

³² Rozsudek SDEU ze dne 13. 7. 2000 ve věci Group Josi, C-412/98.

³³ MAGNUS, U. – MANKOWSKI, P. (eds.). *European Commentaries on Private International Law. Volume I: Brussels Ibis Regulation: Commentary*. Köln: Otto Schmidt, 2016, s. 116, marg. č. 1.

³⁴ Přiměřeně SOMMERFELD – KNOCHÉ, c. d., s. 37.

2.2.2 PŘÍSLUŠNOST DLE ČL. 4 NAŘÍZENÍ BRUSEL IBIS

Pro žaloby vůči mateřské společnosti / odběrateli dodavatelského řetězce se sídly v České republice zjistí tuzemské soudy svou mezinárodní příslušnost na základě obecné příslušnosti dle čl. 4 odst. 1 ve spojení s čl. 63 Brusel Ibis vycházejícího z principu bydliště žalovaného (*actor sequitur forum rei*). Alternativně postačí, pokud vyjmenované subjekty budou mít na území České republiky sídlo, ústředí nebo hlavní provozovnu. Bez problému byla na základě citovaných článků dovozena mezinárodní příslušnost vůči společnosti Kik v Německu. Tento jasný závěr nemůže být relativizován ani odkazem na doktrínu *forum non conveniens*, která nemá v Brusel Ibis své místo.³⁵

De lege ferenda lze poukázat na to, že Brusel Ibis neupravuje zvláštní určení mezinárodní příslušnosti pro společnosti tvořící koncern. Podle takového místa soudu by bylo možné založit mezinárodní příslušnost vůči všem dceřiným společnostem, a to v místě soudu jejich mateřské společnosti. Čl. 63 Brusel Ibis však vychází z principu, že z hlediska jurisdikčních pravidel je každá společnost jako subjekt práva posuzována zvlášť.³⁶

2.2.3 PŘÍSLUŠNOST DLE ČL. 7 ODS. 2 NAŘÍZENÍ BRUSEL IBIS

Pokud by žalovaná mateřská společnost měla bydliště v jednom členském státě EU, lze se ptát, za jakých podmínek ji lze žalovat v jiném členském státě. Na tuto otázku dává odpověď čl. 5 odst. 1 Brusel Ibis. Z fakultativní příslušnosti přichází pro CSR žaloby v úvahu čl. 7 odst. 2 cit. nařízení zakládající mezinárodní příslušnost ve věcech deliktů odpovědnosti tam, kde došlo, nebo může dojít ke škodní události. Místo škodní události zahrnuje dle judikatury SDEU jednak místo, kde vznikla škoda, jednak místo příčinné události, v níž má tato škoda původ.³⁷

Místo vzniku škody se bude ve zkoumaných případech nacházet primárně v zemích mimo EU, kde dochází k porušování lidských práv. Tak oním místem byl Pákistán v případě společnosti Kik. Relevantní je proto zaměřit se dále na místo příčinné události, v níž má porušení lidských práv původ. Wagner uvádí jako příklad místo, kde jsou činné orgány mateřské společnosti, které pro koncern rozhodují o směrnících politiky společností či rozhodují o jednotlivých opatřeních.³⁸ Německá doktrína dochází k závěru, že taková jednání jsou toliko přípravnými úkony, které samy o sobě k založení příslušnosti nestačí.³⁹ Tento závěr je v souladu s výkladem čl. 7 odst. 2 Brusel Ibis, podle kterého pro založení příslušnosti nestačí pouze přípravná jednání.⁴⁰ Pro úplnost

³⁵ Rozsudek SDEU ze dne 1. 3. 2005 ve věci Owusu, C-281/02, bod 24.

³⁶ WAGNER, G. Haftung für Menschenrechtsverletzungen. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht / The Rabel Journal of Comparative and International Private Law*. 2016, Jhrg. 80, Heft 4, s. 733.

³⁷ Rozsudek SDEU ze dne 16. 7. 2009 ve věci Zuid-Chemie BV, C-189/08, bod 23.

³⁸ WAGNER, Haftung für Menschenrechtsverletzungen, s. 735.

³⁹ STÜRNER, M. Zivilprozessuale Voraussetzungen für Klagen gegen transnationale Unternehmen wegen Menschenrechtsverletzungen. In: KRAJEWSKI – OEHM – SAAGE-MAASS, c. d., s. 82.

⁴⁰ GEIMER, M. – SCHÜTZE, R. *Europäisches Zivilverfahrensrecht*. 3. Aufl. München: C. H. Beck, 2010, s. 239, marg. č. 250.

autor uvádí, že vůči dceřiným společnostem či dodavatelům se sídly mimo EU tuto fakultativní příslušnost využít nelze, neboť nemají bydliště v některém členském státě, jak jeho návštěví vyžaduje.

2.2.4 PŘÍSLUŠNOST DLE ČL. 8 ODS. 1 NAŘÍZENÍ BRUSEL IBIS

Fakultativní příslušnost procesního charakteru by mohla být využitelná v situaci, kdy by měli mateřská společnost / odběratel dodavatelského řetězce bydliště v České republice, avšak dceřiná společnost či dodavatel v mimounijním státě. Pasivní společenství je upraveno v čl. 8 odst. 1 Brusel Ibis. První podmínkou je to, aby měl jeden z žalovaných bydliště v České republice. Přes tohoto žalovaného by mohla být založena příslušnost soudu i vůči dceřiným společnostem či dodavatelům se sídly mimo EU.

Založení příslušnosti vůči dceřiným společnostem či dodavatelům sídlícím mimo EU však jednoznačně brání návštěví čl. 8 Brusel Ibis, podle kterého by tyto museli mít bydliště právě v EU. Změna tohoto ustanovení by byla pro žalobce jistě příznivá, neboť by mohli bez problému podávat žaloby před evropskými soudy i vůči dceřiným společnostem či dodavatelům se sídly mimo EU, kteří jsou za zásahy do jejich lidských práv primárně odpovědní. I v případě úspěchu jejich žalob by nicméně ani novela tohoto ustanovení nezměnila praktické potíže při uznání a výkonu takových rozhodnutí v zemích mimo EU.

2.2.5 EXORBITANTNÍ PŘÍSLUŠNOST PODLE § 86 OSŘ

Jestliže žalovaní nemají bydliště v některém členském státě EU, pak tuzemské soudy určují svou mezinárodní příslušnost zásadně dle vlastních právních předpisů, jak stanoví čl. 6 odst. 1 Brusel Ibis. Ust. § 6 odst. 1 ZMPS odkazuje na pravidla pro určování místní příslušnosti dle § 86 a násl. OSŘ. Tuzemské soudy jsou především omezeny skutečností, že žalované dceřiné společnosti či dodavatelé nebudou mít obecný soud v České republice. Jako využitelný se v těchto konstelacích jeví § 86 odst. 2 OSŘ, podle kterého platí, že „proti tomu, kdo nemá jiný příslušný soud v České republice, je možno uplatnit majetková práva u soudu, v jehož obvodu má majetek“. Toto ustanovení zakládá v majetkových sporech mezinárodní příslušnost tuzemských soudů.⁴¹ Předně se musí jednat o majetkové právo, kterým se rozumí například nárok uplatňovaný z titulu závazkových vztahů.⁴² CSR žaloba uplatňující nárok z titulu deliktní odpovědnosti směřující k náhradě újmy splňuje institut majetkového práva ve smyslu § 86 odst. 2 OSŘ. Prakticky však bude problém lokalizovat onen majetek, který se na území České republiky musí nacházet. Lze si těžko představit, že pákistánský dodavatel či nigerijská dceřiná společnost budou mít na území České republiky nějaký majetek. Více představitelné je, že takové společnosti budou

⁴¹ JIRSA, J. – BERAN, V. – HAVLÍČEK, K. – JANEK, K. – KORBEL, F. – MOTT, T. – PAJKO, D. – PETR, B. – TREBÁČKÝ, P. – VACKOVÁ, M. – VANČUROVÁ, K. – VOJTEK, P. – DOLEŽAL, M. – LICHOVNÍK, T. – SEDLÁK, V. *Občanský soudní řád. 2. část: soudcovský komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, § 86. In: *ASPI* [online]. ASPI_ID KO99_p2b1963CZ [cit. 2025-02-23]. Dostupné na: www.aspi.cz.

⁴² Tamtéž.

mít pohledávky vůči mateřské společnosti / odběrateli či zadavateli se sídlem v České republice, například z titulu kupní ceny za dodané zboží. Jak totiž uvádí Nejvyšší soud: „*Pravomoc českých soudů v majetkových sporech může být založena také tím, že žalovaný má pohledávku za obchodní společností se sídlem v České republice.*“⁴³ V těchto případech by tuzemské soudy mohly dovodit svoji mezinárodní příslušnost i vůči žalovaným se sídly mimo EU.

2.3 ZÁVĚR K MEZINÁRODNÍ PŘÍSLUŠNOSTI

Normy mezinárodního civilního práva procesního nebudou pro CSR žalobce překážkou v případech, kdy mají žalovaní sídlo na území EU. To bude u mateřských společností / odběratelů dodavatelských řetězců pravidlem. Dceřiné společnosti či dodavatelé se sídly mimo EU jsou podle stávajících jurisdikčních norem dosažitelní toliko ve výjimečném případě podle § 86 odst. 2 OSŘ. Rovněž lze u dceřiných společností či dodavatelů se sídly mimo EU uvažovat o tom, že dobrovolně ujednají mezinárodní příslušnost některého ze soudů členských států podle čl. 25 Brusel Ibis nebo se mezinárodní příslušnosti podřídí podle čl. 26 Brusel Ibis (tzv. tichá prorogace).

3. ROZHODNÉ PRÁVO

Před věcným posouzením CSR žalob musejí tuzemské soudy vedle mezinárodní příslušnosti posoudit druhou mezinárodně soukromoprávní otázku, kterou je rozhodné právo. V případě společnosti Kik přicházely v úvahu právní řady Pákistánu a Německa.

Pro CSR žaloby, které uplatňují povinnost nahradit újmu za zásah do absolutních práv, přichází na první pohled v úvahu **nařízení Řím II**,⁴⁴ které obsahuje unifikaci kolizních norem pro mimosmluvní závazkové vztahy ve věcech občanských a obchodních. Pro vyhledání rozhodného práva pak mohou sehrát roli kolizní normy upravující osobní statut právnických osob dle ZMPS (například uplatnění figury *piercing the corporate veil*) či dvoustranné mezinárodní smlouvy uzavřené před vstupem Řím II v účinnost s mimounijními státy. Článek se dále věnuje toliko nařízení Řím II.

3.1 NAŘÍZENÍ ŘÍM II

Stejně jako u Brusel Ibis musí být nejprve otevřena aplikace nařízení Řím II. Z hlediska územně-osobní působnosti je klíčové pravidlo **univerzální použitelnosti** dle čl. 3, podle kterého se rozhodné právo určené dle Řím II použije bez ohledu

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2005, sp. zn. 29 Odo 589/2004.

⁴⁴ Pro účely této části se odkazované články považují za články nařízení Řím II, ledaže je uvedeno jinak.

na to, zda je právem některého z členských států. Proto mohlo být v případě společnosti Kik rozhodným právem právo Pákistánu.

3.2 ČL. 4 NAŘÍZENÍ ŘÍM II

Obecně se vychází z právního řádu země, kde vznikla přímá škoda. Ona přímá škoda je v případě CSR žalob lokalizována tam, kde došlo k újmě na zdraví nebo na majetku.⁴⁵ Z toho lze dovodit, že se jedná o místo, kde došlo k zásahu do primárně chráněného právního statku. Hledá se místo, kde se projevila původní a časově první škoda.⁴⁶ **Tímto místem budou státy sídla zahraničních dceřiných společností či dodavatelů.** V případě analyzovaných konstelací může docházet i k pomalému působení negativních vlivů na zdraví, které se mohou projevit po přesunu do jiného státu (např. vdechování azbestových vláken). V takových situacích je nezbytné zkoumat okamžik, kdy a kde došlo k infikování organismu,⁴⁷ a to bez ohledu na to, kde došlo k prvním projevům konkrétního onemocnění. Projevy onemocnění se považují toliko za nepřímý následek ve smyslu čl. 4 odst. 1. Újmy pozůstalých jako tzv. sekundárních obětí například ve formě duševních útrap jsou také nepřímým následkem, který nemá vliv na určení rozhodného práva.⁴⁸ Stejně i při určení mezinárodní příslušnosti nemá újma sekundárních obětí ve formě duševních útrap vliv na určení místa škody dle čl. 7 odst. 2 Brusel Ibis.⁴⁹

Hraniční určovatel *lex loci damni infecti* v konstelacích CSR žalob **povede k aplikaci zahraničního práva.**⁵⁰ To dokládá rozhodné pákistánské právo v případě společnosti Kik.

3.3 ŠKODA NA ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ

Speciální kolizní norma dle čl. 7 obsahuje pravidlo pro navazování mimosmluvních závazkových vztahů vznikajících ze škod na životním prostředí. Tato kolizní norma má přednost před obecným pravidlem dle čl. 4, jak plyne z jeho návěti (srov. „*nestanoví-li toto nařízení jinak*“). Poškozený má dle čl. 7 při distančních deliktech možnost vykonat opční právo ve prospěch práva země, kde došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody.⁵¹ Čl. 7 Řím II může žalobcům založit opční právo ve prospěch práva země místa jednání (například místo polohy zařízení emitujícího škodlivé

⁴⁵ Recitál 17.

⁴⁶ VON BAR, CH. – MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht Band 2: Besonderer: Teil*. 2. Aufl. München: C. H. Beck, 2019, § 2, marg. č. 8, s. 312–313.

⁴⁷ ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Nařízení Řím I: Nařízení Řím II: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 342.

⁴⁸ Rozsudek SDEU ze dne 10. 12. 2015 ve věci Lazar, C-350/14.

⁴⁹ RAUSCHER, G. (eds.). *Europäisches Zivilprozeßrecht: Kommentar*. München: Sellier European Law Publishers, 2004, s. 127, marg. č. 86.

⁵⁰ Tento závěr nemůže zvrátit ani zpětný nebo další odkaz, které jsou dle čl. 24 Řím II vyloučeny.

⁵¹ TICHÝ, L. *Nařízení č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy Řím II: komentář*. Beckovy komentáře. Praha: C. H. Beck, 2018, čl. 7, marg. č. 4.

látky).⁵² Tento čl. nebude pro CSR žalobce vždy využitelný, neboť jimi tvrzená újma musí být v příčinné souvislosti se škodou na životním prostředí. V případě společnosti Kik proto žalobci nemohli vykonat opční právo ve prospěch německého práva, neboť se nejednalo o škodu na životním prostředí. Navíc je problematické odlišit, co je onou skutečností vedoucí ke vzniku škody a co je toliko přípravným jednáním, které nemá mít při posouzení místa jednání vliv.⁵³

3.4 ÚNIK PŘED ZAHRANIČNÍM PRÁVEM?

Používání věcných norem zahraničního práva je logickým důsledkem kolizní metody právní úpravy soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem. Nařízení Řím II navíc vychází z univerzální použitelnosti, a proto počítá s tím, že bude aplikováno právo mimounijních států. Nicméně v literatuře je odkaz na zahraniční právo v kontextu CSR žalob vnímán jako problematický, neboť oběti porušování lidských práv jsou tímto právem nedostatečně chráněny.⁵⁴ V tomto kontextu je nutno uvést, že státy jako Pákistán či Nigérie jsou bývalými koloniemi, a proto jejich občanské právo vychází z anglického *common law*.⁵⁵ Nelze proto *a priori* říci, že je právo mimounijních států pro CSR žalobce vždy horší.

Žalobci v případě společnosti Kik měli nakonec zájem na tom, aby byla aplikována německá pravidla pro promlčení, ačkoliv se jinak dovolávali práva Pákistánu. Je otázkou, zda nařízení Řím II poskytuje nástroje ke korekci odkazu na zahraniční právo v kontextu CSR žalob.

České právo by se mohlo do CSR žalob dostat přes několik cest, které představuje úniková doložka dle čl. 4 odst. 3, následná volba práva dle čl. 14, imperativní ustanovení dle čl. 16, pravidla bezpečnosti a chování dle čl. 17⁵⁶ a nakonec výhrada veřejného pořádku dle čl. 26 Řím II. Všechny tyto cesty k českému právu jsou problematické.⁵⁷

CSR žaloby je nutno zásadně kvalifikovat deliktně a vyhledat pro ně rozhodné právo pomocí nařízení Řím II. České mateřské společnosti nebo odběratelé musejí počítat s tím, že bude rozhodným právem v důsledku aplikace hraničního určovatele *lex loci damni infecti* zásadně právo mimounijních států. Výjimku z tohoto pravidla budou představovat škody na životním prostředí, pokud u nich bude možné lokalizovat místo jednání v zemích, kde byla učiněna klíčová rozhodnutí, resp. nebylo jednáno způsobem, aby se újmám v mimounijních státech předešlo, a poškozený vykoná opční právo.

⁵² HAU, W. – POSECK, R. (eds.). *BeckOK BGB*. 73. Aufl. München: C. H. Beck, 2023, Art. 7 Rom II, marg. č. 4.

⁵³ WAGNER, *Haftung für Menschenrechtsverletzungen*, s. 744.

⁵⁴ S odkazy na autory RÜHL, *Unternehmensverantwortung und (Internationales) Privatrecht*, s. 100.

⁵⁵ HÜBNER, L. *Unternehmenshaftung für Menschenrechtsverletzungen*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2022, s. 140.

⁵⁶ Die Bacha tento článek slouží k eliminaci odpovědnosti škůdce – srov. HUBER, P. (ed.). *Rome II Regulation: Pocket Commentary*. München: Sellier European Law Publishers, 2011, s. 370–371.

⁵⁷ WAGNER, *Haftung für Menschenrechtsverletzungen*.

4. SOUKROMOPRÁVNÍ ASPEKTY CS3D⁵⁸

V Plánu legislativních činností vlády na rok 2025 bylo možné vidět předpokládaný termín transpozice CS3D do českého právního řádu, který byl stanoven na 26. července 2026. Novela však posunula transpoziční lhůtu CS3D o jeden rok na 26. července 2028⁵⁹ a také bylo posunuto datum použitelnosti transpozičních předpisů pro společnosti spadající do jejich působnosti na 26. července 2029.⁶⁰ Není ambicí autora článku poskytnout vyčerpávající výklad právní úpravy CS3D. Autor na příkladu z judikatury ilustroval, jakým problémům má právní regulace předcházet. Zatímco CS3D v původním znění vycházela z duálního modelu vymáhání povinností – veřejnoprávní prostřednictvím sankcí a soukromoprávní prostřednictvím občanskoprávní odpovědnosti, Novela v čl. 4 bodu 20 přelomovou úpravu harmonizované občanskoprávní odpovědnosti za porušování náležité péče v oblasti udržitelnosti zrušila. Tento aspekt Novelu bude v poslední části tohoto článku analyzován.

CS3D upravuje povinnosti náležité péče, jejichž porušení bylo navázáno na občanskoprávní odpovědnost v čl. 29. Hlavní přínos měl být v tom, že dojde k **vytvoření vlastních povinností péče, které dopadají přímo na společnosti spadající do působnosti CS3D**. Tyto by pak nebyly povinny nahradit újmu za to, že jim je přičitatelný nepříznivý dopad, který vyvolali jejich dceřiné společnosti nebo dodavatelé. Důvodem jejich povinnosti nahradit újmu by bylo porušení jejich vlastních povinností náležité péče podle čl. 10 a 11 CS3D. CSR žalobci proto měli mít k dispozici skutkovou podstatu občanskoprávní odpovědnosti, která měla sloužit jako základ jejich nároku uplatňovanému vůči evropským společnostem spadajícím do působnosti CS3D před evropskými soudy.

Pro úplnost je nutno uvést, že CSR žalobci by bez této skutkové podstaty občanskoprávní odpovědnosti zpravidla nemohli být se svými deliktními nároky uplatňovanými vůči evropským mateřským společnostem či odběratelům za zásahy do lidských práv ze strany jejich dceřiných společností nebo dodavatelů úspěšní. Pokud pomineme francouzský zákon *Loi de vigilance*, který povinnosti náležité péče umožňuje vymáhat prostřednictvím občanskoprávní odpovědnosti, je její dovození problematické. Jako největší překážka pro CSR žalobce se jeví zásada **osobní odpovědnosti právnických osob**, která je potvrzována i Nejvyšším soudem v ČR,⁶¹ a **zásada odpovědnosti za vlastní sféru vlivu**.⁶² Německá doktrína je k nárokům CSR žalobců také zdrženlivá, jak plyne i z rozhodnutí v případě společnosti Kik, kde německý soud přímo uvedl, že žalobcům scházel vhodný základ nároku.⁶³

⁵⁸ Pro účely této kapitoly se odkazované články považují za články CS3D, ledaže je uvedeno jinak.

⁵⁹ Čl. 37 odst. 1 konsolidovaného znění CS3D.

⁶⁰ Čl. 37 odst. 1 písm. a) konsolidovaného znění CS3D.

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2022, sp. zn. 29 ICdo 14/2020, odst. 83.

⁶² K tomu například WEILER, M. – KALLER, L. – SCHULZ, A. Haftung deutscher Unternehmen für Menschenrechtsverletzungen im Ausland. *Archiv für die civilistische Praxis*. 2016, Jhrg. 216, Heft 3/4, s. 387–420.

⁶³ Jedná se o převažující názor německé doktríny, jak plyne z poznámky pod čarou č. 47 s odkazy na autory z KARSTEN, c. d., s. 8.

System občanskoprávní odpovědnosti završovalo ustanovení čl. 29 odst. 7, podle kterého: „Členské státy zajistí, aby ustanovení vnitrostátních právních předpisů, kterými se provádí tento článek, byla povinně uplatňována v případech, kdy právem rozhodným pro nároky za tímto účelem není vnitrostátní právo členského státu.“ Tímto unijní zákonodárce reagoval na skutečnost, že rozhodným právem pro nároky CSR žalobců bude zpravidla právo třetích zemí, pokud zde dojde ke škodě.⁶⁴ Problematické aspekty tohoto imperativního ustanovení z pohledu mezinárodního práva soukromého lze již vzhledem k Novele, která toto ustanovení zrušila, ponechat stranou.⁶⁵

Novela zrušila skutkovou podstatu občanskoprávní odpovědnosti zakotvenou v čl. 29 odst. 1 a otázka občanskoprávní odpovědnosti za povinnosti náležité péče je tak přenechána členským státům, aby se vyhovělo zásadě subsidiarity (recitál 49 Novely).

Novela ponechala v platnosti ustanovení, která doplňují občanskoprávní odpovědnost, avšak podle vnitrostátního práva členských států, nikoliv režim unijní občanskoprávní odpovědnosti. Na prvním místě jsou upravena pravidla pro promlčení, mezi kterými lze v kontextu případu společnosti Kik zmínit povinnost členských států zavést minimální promlčecí lhůtu v délce pěti let.⁶⁶ K tomu je nutno uvést, že ustanovení o promlčení jsou součástí deliktního statutu podle čl. 15 písm. h) Řím II. Za situace, kdy bude rozhodným právem právě právo mimounijních států a ustanovení o promlčení, již nemají ve znění Novely charakter imperativního ustanovení, jde o ustanovení prakticky obsolentní. Dále byla ponechána procesní ustanovení, podle kterých nesmí být náklady řízení pro žalobce nepřiměřeně vysoké, má dojít k úpravě předběžných opatření a pravidel týkajících se zpřístupňování důkazů (tzv. institut *Discovery*). Opět lze poukázat na skutečnost, že předběžná opatření jsou součástí deliktního statutu podle čl. 15 písm. d) Řím II, a proto i zde bude aplikováno zahraniční právo jako právo rozhodné. Využitelný by mohl být institut *Discovery*, který se s ohledem na zásadu *forum regit processum* podle § 8 odst. 1 ZMPS použije bez ohledu na rozhodné právo.

Nakonec je dle recitálu 49 Novely ponecháno na členských státech, zda stanoví, že ustanovení vnitrostátních právních předpisů, kterými se provádí CS3D, budou imperativními ustanoveními ve smyslu čl. 16 Řím II. I zde je nutno uvést, že rozhodným právem bude u CSR žalob typicky právě právo mimounijních států. Pokud vůbec nějaká pravidla občanskoprávní odpovědnosti dle právních řádů členských států existují, budou nahrazena rozhodným právem určeným dle čl. 4 odst. 1 Řím II, ledaže jim členské státy přiznají charakter imperativních ustanovení.

Lze se tedy ptát, zda bude mít CS3D ve znění Novely – tedy po zrušení harmonizované skutkové podstaty občanskoprávní odpovědnosti – nějaký dopad na soukromoprávní vymáhání povinností náležité péče v oblasti udržitelnosti. Autor článku může analogicky poukázat na diskusi po přijetí německého zákona o povinnosti péče v dodavatelských řetězcích. Ten výslovně stanoví, že porušení povinností zakotvených

⁶⁴ Recitál 90.

⁶⁵ K tomu blíže KIENINGER, E. Zivilrechtliche Haftung als Eingriffsnorm nach der Sorgfaltspflichtenrichtlinie: Tertium datur! In: VON BAR, CH. – KNÖFEL, O. L. – MAGNUS, U. – MANSEL, H.-P. – WUDARSKI, A. (eds.). *Gedächtnisschrift für Peter Mankowski*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2024, s. 807–819.

⁶⁶ Čl. 29 odst. 3 písm. a).

v tomto zákoně nezakládá občanskoprávní odpovědnost, a to s dovětkem, že civilně-právní odpovědnost založená nezávisle na tomto zákoně zůstává nedotčena.⁶⁷ Tímto ustanovením měla být vyloučena kvalifikace tohoto zákona jako tzv. ochranné normy ve smyslu § 823 odst. 2 BGB,⁶⁸ resp. v českých podmínkách § 2910 věta druhá OZ. Přeci jen mohou mít povinnosti náležité péče stanovené v tomto zákoně vliv v rovině delikttní odpovědnosti podnikatelů spadajících do jeho působnosti, a to tím, že jim ukládá, aby vykonávali aktivní řízení rizik v rámci svého dodavatelského řetězce. Aktivní kontrola nad třetí osobou, u které pak dojde k zásahu do lidských práv či životního prostředí, může mít vliv na delikttní odpovědnost osoby kontrolu vykonávající.⁶⁹ Není v rozporu se **zásadou odpovědnosti za vlastní sféru vlivu**, pokud je dovozena konkrétní povinnost opatrnosti mateřské společnosti, pokud má a **skutečně vykonává** svůj vliv na dceřinou společnost, čímž může vytvářet nebezpečnou situaci.⁷⁰ Takový závěr by bylo možné zastávat i v tuzemsku ve světle zakročovací povinnosti podle § 2901 OZ. Jako příklad může sloužit možnost kontroly mateřské společnosti nad dceřinou společností, které budou ze strany mateřské společnosti ukládány povinnosti týkající se lidskoprávních rizik.⁷¹ S tím se však nese další problém, kterým je tzv. **dilema kontroly**. Z uvedeného plyne, že z hlediska civilní odpovědnosti může být pro mateřské společnosti či odběratele výhodnější kontrolu s ohledem na lidská práva vůbec nevykonávat a potenciální problémy v dodavatelském řetězci přehlížet.⁷² Toto dilema měla CS3D překonat, neboť zakládá vlastní povinnosti mateřských společností / odběratelů v oblasti náležité péče v jejich dodavatelských řetězcích, jejichž porušení mělo moci vést k občanskoprávní odpovědnosti. Tu však Novela zrušila, a proto je otázka, jaký dopad bude CS3D na hmotněprávní nároky žalobců reálně mít.

Detailní zodpovězení této složité hmotněprávní otázky by přesáhlo účel tohoto článku. Autor článku alespoň nastíní možný problém spočívající v dovození kauzality jako jedné z podmínek povinnosti nahradit újmu. Nepochybně budou povinnosti náležité péče transponované z CS3D povinnostmi stanovenými zákonem. Na zaviněné porušení zákonem stanovené povinnosti, v důsledku kterého dojde k zásahu do absolutního práva, pamatuje § 2910 věta první OZ. Problém by nicméně mohl být v tom, že bezprostřední příčinou zásahu do absolutního práva poškozených nebude porušení povinností náležité péče ze strany mateřských společností nebo hlavních odběratelů, nýbrž jednání zahraničních dceřiných společností nebo dodavatelů. Obecně dle teorie přerušení příčinné souvislosti platí, „že řetězec příčin nezakládá příčinnou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou tehdy, vstupuje-li do děje jiná, na jednání škůdce nezávislá

⁶⁷ § 3 odst. 3 Lieferkettensorgfaltspflichtengesetz. In: *Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz* [online]. [cit. 2025-02-18]. Dostupné na: https://www.gesetze-im-internet.de/lksg/_3.html.

⁶⁸ WAGNER, G. Komentář k § 823 BGB. In: HABERSACK, M. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 7: Schuldrecht – Besonderer Teil IV: §§ 705–853, Partnerschaftsgesellschaftsgesetz, Produkthaftungsgesetz*. München: C. H. Beck, 2024, § 823, marg. č. 127–132.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ THOMALE, CH. – SCHMID, S. Das Private Enforcement der EU-Lieferkettenrichtlinie: Eine rechtsvergleichende und rechtsökonomische Beurteilung der finalen Fassung mit Anregungen für die mitgliedstaatlichen Umsetzungsgesetze. *Rebels Zeitschrift*. 2024, Jhrg. 88, Heft 3, s. 441.

⁷¹ WAGNER, *Komentář k § 823 BGB*, marg. č. 133–138.

⁷² Tamtéž.

skutečnost, která je pro vznik škody rozhodující“.⁷³ Při hledání bezprostřední příčiny následku⁷⁴ by tudíž CSR žalobci mohli narazit, neboť tou zpravidla bude jednání zahra-
ničních dceřiných společností nebo dodavatelů.

4.1 MEZINÁRODNÍ PŘÍSLUŠNOST DLE CS3D?

Ačkoliv do působnosti CS3D budou spadat i mimounijní společnosti, jak je předpokládáno jejím čl. 2 odst. 2, samotná CS3D neobsahuje jurisdikční normy.^{75, 76} Jak bylo uvedeno v části o mezinárodní příslušnosti, žaloby vůči společnostem, které nemají bydliště v některém z členských států, budou moci být projednávány toliko tehdy, když to bude možné podle procesních předpisů *lex fori*, případně pokud dojde k prorogaci dle čl. 25 či aplikaci čl. 26 Brusel Ibis. Budou sice na jedné straně existovat povinnosti, které však vůči takovým společnostem nebudou moci být před unijními soudy prostřednictvím občanskoprávní odpovědnosti efektivně vymáhány.

ZÁVĚR

V kontextu CSR žalob mohou být společnosti usazené v Evropské unii žalovány na základě obecného pravidla dle čl. 4 odst. 1 ve spojení s čl. 63 nařízení Brusel Ibis vycházejícího z principu bydliště žalovaného (*actor sequitur forum rei*). To se bude týkat mateřských společností a hlavních odběratelů. Problém naopak nastává u společností, které nemají bydliště v některém z členských států (dceřiné společnosti a dodavatelé), neboť pro ty Brusel Ibis nenabízí jurisdikční normu, podle které by bylo možné mezinárodní příslušnost založit. Výjimkou z uvedeného je prorogace mezinárodní příslušnosti dle čl. 25 Brusel Ibis či tzv. tichá prorogace podle čl. 26 Brusel Ibis. Dceřiné společnosti a dodavatelé evropských společností proto budou moci být u soudů členských států EU žalováni zásadně tehdy, když tak stanoví vnitrostátní procesní předpisy členských států EU. Jako příklad byl uveden institut podle § 86 odst. 2 OSŘ. Nařízení Brusel Ibis nebylo současně s přijetím CS3D novelizováno. I kdyby přesto existovala jurisdikční pravidla pro mimounijní dceřiné společnosti či dodavatele, stále by existoval problém uznání a výkonu rozhodnutí soudů členských států ve vztahu k těmto společnostem v zemích jejich sídel. Normy mezinárodního práva soukromého nemohou vyřešit problém uplatňování doktríny právního státu v zemích globálního jihu.

Rozhodným právem pro delikt ní nároky uplatňované v CSR žalobách bude typicky právo třetích (mimounijních) států na základě obecného pravidla *lex loci damni infecti* dle Řím II. V případech škod na životním prostředí budou moci poškození vykonat

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2000, sp. zn. 25 Cdo 562/99.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ PANTAZI, T. The Proposed Corporate Sustainability Due Diligence Directive and Its Provisions on Civil Liability and Private International Law. In: GRMELOVÁ, N. (ed.). *Perspectives of Law in Business and Finance*. Romania: Adjuris – International Academic Publishers, 2023, s. 141.

⁷⁶ MICHAELS, R. – SOMMERFELD, A. EU-Lieferketten-Richtlinie und internationale Zuständigkeit. In: VON BAR – KNÖFEL – MAGNUS – MANSEL – WUDARSKI (eds.), c. d., s. 775–791.

opční právo ve prospěch práva státu, ve kterém došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody podle čl. 7 Řím II.

CS3D je ve znění po Novele ochuzena o stěžejní režim občanskoprávní odpovědnosti harmonizované napříč jednotlivými členskými státy Evropské unie. Evropský zákonodárce přenechal otázku občanskoprávní odpovědnosti za porušení náležité péče v oblasti udržitelnosti vnitrostátním právním řádům členských států. **To je však problematické, neboť vyvození této odpovědnosti je *de lege lata* s ohledem na zásadu osobní odpovědnosti právnických osob a zásadu odpovědnosti za vlastní sféru vlivu spíše nepravděpodobné.** Zda bude mít CS3D dopad na tuzemské deliktní právo – například v podobě zkoumání protiprávnosti či zavinění mateřských společností nebo hlavních dodavatelů v případě zásahů do lidských práv ve sféře jejich dceřiných společností či dodavatelů – a zda bude možné tyto dopady na CSR žaloby s ohledem na rozhodné právo mimounijních států zohlednit, ukáží až transpoziční předpisy jednotlivých členských států.

JUDr. Matěj Malý

Advokátní kancelář doc. JUDr. Petra Šustka, Ph.D.

matejmal@seznam.cz

ORCID: 0009-0000-3041-5256